

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****SENİH ÖZAY BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2020/13969
Karar Tarihi : 9/6/2020
Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Burhan ÜSTÜN
Hicabi DURSUN
Muammer TOPAL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Raportör : Ayhan KILIÇ
Başvurucu : Senih ÖZAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, salgın riski dolayısıyla 65 yaş üstü kişilere yönelik olarak ilan edilen sokağa çıkma yasağı nedeniyle bazı hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/4/2020 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:
6. Başvurucu 1951 doğumlu olup İzmir'de ikamet etmektedir. Başvurucu, serbest avukat olarak çalıştığını belirtmektedir.
7. COVID-19 virüsünün yol açtığı salgının tüm dünyayı etkiler hâle gelmeye başlamasından sonra Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2/3/2020 tarihinde küresel risk seviyesi "yüksekten", "çok yüksek" seviyesine çıkarılmış, ayrıca "Uluslararası Kamu Sağlığı Acil Durumu" ilan edilmiştir.
8. Sağlık Bakanlığı, Türkiye'de ilk COVID-19 vakasının görüldüğünü 11/3/2020 tarihinde kamuoyuna duyurmuştur. Bu çerçevede Türkiye'de de tedbir alınması gerektiği toplumun her kesiminde dile getirilmeye başlanmıştır.

9. İçişleri Bakanlığı 21/3/2020 tarihinde tüm il valiliklerine 65 yaş üstü olanlar ile kronik rahatsızlığı bulunanların sokağa çıkmalarının yasaklanmasına dair bir genelge göndermiştir. Anılan genelge şu şekildedir:

"Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de insan hayatı açısından son derece tehlikeli olan yeni tip Coronavirus (Covid-19) salgını nedeniyle tüm dünyada can kaybı ve vaka sayısı artmaya devam ediyor.

Covid-19 salgınında en temel risk unsuru toplumsal alanlarda virüsün bulaşıcılığının yüksek/hızlı olması ve 65 yaş ve üzeri, bağışıklık sistemi düşük, ve kronik akciğer hastalığı, astım, KOAH, kalp/damar hastalığı, böbrek, hipertansiyon ve karaciğer hastalığı olanlar ile bağışıklık sistemini bozan ilaçları kullanan insanların üzerinde ciddi sağlık sorunları oluşturarak insan hayatını tehdit ediyor.

Devletimiz tüm kurumları ile bu salgının yayılması ve vatandaşlarımızın hayatlarını tehdit etmesini engellemek için zorunlu ihtiyaçların temin noktasındaki umuma açık yerlerin faaliyetlerinin durdurulması başta olmak üzere birçok tedbir almakta ve bu kapsamda uyulması gereken kuralları belirleyerek vatandaşlarımızla paylaşmaktadır.

Yaşanan salgının biran önce engellenmesi için alınan önlemlere tüm vatandaşlarımızın istisnasız uyması büyük önem arz ediyor.

Ancak 65 ve üzeri yaşlardaki vatandaşlarımız ile yukarıda anılan kronik rahatsızlıkları olan vatandaşlarımız büyük risk altında olmasına rağmen toplumsal hareketliliğin içine girmekte; halka açık alanlarda, parklarda bir araya gelmekte, zorunlu olmamalarına rağmen toplu taşıma araçlarında seyahat ederek hem kendileri hem de toplum sağlığı açısından risk oluşturmaya devam ediyor.

Bu durumun devam etmesi 65 yaş ve üstü vatandaşlarımız ile kronik rahatsızlıkları olan vatandaşlarımız kendi hayatlarını ve toplum sağlığı açısından ciddi risk oluşturarak salgının yayılmasını; vaka sayısı ve tedavi gereksinimi artırarak, vatandaşlarımızın hayatlarını kaybetmesi riski ile toplum sağlığı ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına sebep olacaktır.

Yukarıda açıklanan nedenler, Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda, il valileri tarafından, İl İdaresi Kanununun 11/C maddesi ve Umuma Hıfzısıhha Kanununun 27 nci ve 72 nci maddesi kapsamında; 21.03.2020 tarihi saat 24.00'den sonra 65 yaş ve üstü vatandaşlarımız ile anılan kronik rahatsızlıklara sahip vatandaşlarımızın ikametlerinden dışarı çıkmaları, açık alanlarda, parklarda dolaşmaları ve toplu ulaşım araçları ile seyahat etmeleri sınırlandırılarak sokağa çıkmalarının yasaklanması amacıyla gerekli kararların ivedilikle alınması gerekmektedir.

Anılan Kararlar Yürürlüğe Girdikten Sonra;

1- İhtiyaç olması halinde özellikle tek başına yaşayan ve ihtiyaçlarını karşılayacak yakını bulunmayan 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı olan vatandaşlarımızın mağdur olmaması; temel ihtiyaçlarını karşılamak için vali/kaymakamların başkanlığında 65 yaş üstü Vefa Sosyal Destek Grubu oluşturulacaktır.

2- Anılan Grup; il/ilçe emniyet müdürü, il/ilçe jandarma komutanı, vali/kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, yerel yönetimler, AFAD, Kızılay ve ihtiyaç duyulacak sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden oluşturulacaktır.

3- İllerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından 65 yaş ve üzeri ile kronik rahatsızlığı olan vatandaşlarımızın sağlık başta olmak üzere tüm temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tedbirler alınacaktır. İkametlerinden ayrılmalarına kısıtlama/yasaklama getirilen vatandaşlarımız 112, 155, 156 numaraları üzerinden ihtiyaçlarını bildirebileceklerdir. Bu çağruların cevaplandırılması ve gerekli hizmetlerin üretilmesi için ihtiyaç duyulacak sayıda başta kolluk birimleri olmak üzere yeteri kadar kamu görevlisi/ekip ve araç görevlendirilecektir.

Söz konusu tedbirlere ilişkin Valiler/kaymakamlar tarafından gerekli kararların ivedilikle alınması, uygulamada herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi ve mağduriyetlere neden olunmaması için ilgili birim/kurum yetkilileri ile gerekli koordinasyonun yapılması, Bakanlığımızın tüm sıralı/sorumlu amirleri tarafından uygulamanın yakinen takip edilerek, herhangi bir aksaklığa meydan verilmemesi önemle rica olunur."

10. Başvurucu, bu genelgenin kapsamına girdiğinden bahisle ve herhangi bir yargı yoluna müracaat etmeksizin 27/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

11. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

...

a) İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,

..."

12. 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"1. Dava dilekçelerinin ve eklerinin birer örneği davalıya ... tebliğ olunur.

...

3. Taraflar, yapılacak tebliğlere karşı, tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde cevap verebilirler. ...

..."

13. 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

..."

2. Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler. Uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, idarenin savunması alınmaksızın da durdurulabilir ...

...

5. Yürütmenin durdurulması istemli davalarda 16 ncı maddede yazılı süreler kısaltılabileceği gibi, tebliğin memur eliyle yapılmasına da karar verilebilir.

..."

14. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"(1) Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla;

a) Dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler; 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu[nda] ... taraflar bakımından belirlenen süreler ... 13/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden,

...

itibaren 30/4/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar durur. Bu süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden itibaren işlemeye başlar. Durma süresinin başladığı tarih itibarıyla, bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılır. Salgının devam etmesi halinde Cumhurbaşkanı durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabilir ve bu döneme ilişkin kapsamı daraltabilir. Bu kararlar Resmî Gazete 'de yayımlanır.

...

(4) Durma süresince duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dâhil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasları;

...

b) İlk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri bakımından Hâkimler ve Savcılar Kurulu,

...

belirler."

15. Hâkimler ve Savcılar Kurulunun (HSK) 23/3/2020 tarihli ve 17582 sayılı duyurusunun ilgili kısmı şöyledir:

"Acil ve tutuklu işler ile yürütmenin durdurulması istemlerinin yerine getirilmesi için yeteri kadar hâkimin komisyon başkanınca, yeteri kadar Cumhuriyet savcısının ise başsavcı tarafından belirlenerek, (her birimden yeterince nöbetçi mahkeme ve Cumhuriyet savcısı uygulaması yapılmak suretiyle) geri kalan hâkim ve Cumhuriyet savcılarının UYAP imkânlarından faydalanarak evden çalışmalarının temini için gereğini ve keyfiyetin merkez ve mülhakat adliyelerinde görev yapan tüm hâkim ve Cumhuriyet savcılarında duyurulmasını rica ederim."

16. HSK'nın 30/3/2020 tarihli ve 21255 sayılı duyurusunun ilgili kısımları şöyledir:

"26/03/2020 tarihinde yürürlüğe giren 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun geçici 1'inci maddesi, durma süresince, ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri bakımından duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dâhil olmak üzere alınması gereken diğer tüm tedbirler ile buna ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde Hâkimler ve Savcılar Kurulunu yetkili kılmuştur. 7226 sayılı Kanunun amacı doğrultusunda, salgın riskinin en aza indirilmesi, halkın ve adli personelin sağlığının korunması, bireylerin birbirleriyle temaslarının asgariye indirilmesi, aynı zamanda da kamu hizmetlerinin aksatılmaması ve kişilerin maddi hukuk, usul hukuku ve takip hukuku çerçevesinde haklarının korunması amacıyla aşağıdaki ek tedbirleri alma zarureti hasıl olmuştur.

Bu itibarla;

1) ... yürütmenin durdurulması istemleri ile ivedi sayılacak diğer iş ve işlemler haricindeki ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemelerine ait duruşma, müzakere ve keşiflerin 30/04/2020 (bu tarih dahil) tarihine kadar ertelenmesine,

...

6) ... yürütmenin durdurulması kararlarına itiraz ve infaz hakimliğine yapılan itirazlar ile müzakerelerin, iletişim ve UYAP imkanlarından istifade edilmek suretiyle gerçekleştirilmesine,

...

İdari izinli sayılanların baktığı mahkeme ve işler için komisyon başkanları ve Cumhuriyet başsavcılarını tarafından nöbetçi hâkim ve Cumhuriyet savcısı belirlenmesine,

13) Erteleme süresince hâkim ve Cumhuriyet savcılarının uhdelelerinde bulunan iş ve işlemleri mümkün olduğunca uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemleri kapsamında takip etmeleri, bu kapsamda dava dosyalarının incelenmesi, kararların süresi içerisinde yazılması ve diğer zorunlu adli hizmetlere ilişkin yükümlülüklerini imkan dahilinde evden yerine getirmeleri gerektiğinin bilinmesine,

...

... karar verilmiştir."

17. HSK'nın 30/4/2020 tarihli ve 2020 sayılı duyurusunun ilgili kısımları şöyledir:

"Genel Kurulumuzun 30/3/2020 tarihli ve 2020/51 sayılı kararı ile belirlenen tedbirlerin 15/6/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar aynen uygulanmasına devam olunmasına,

-Erteleme süresince adli hizmetlerin tamamen durması gibi bir durumun söz konusu olmadığını ve Genel Kurulumuzca 15/6/2020 tarihine kadar meri olacağına karar verilen 30/3/2020 tarihli Genel Kurul kararımızın 11' inci maddesi doğrultusunda adliyelerdeki iş ve işlemlerin durdurulmadığının bilinmesine,

Suç ve suçluyla mücadele işlemleri ile mahkemeler önünde dava ve iddia hakkının bir gereği olarak, hukuk hizmetinin esnek çalışma yöntemleri ve acil durumlar bakımından da rutin faaliyetlerin gecikmeksizin yerine getirilmesi suretiyle icrasına ayrıca; tedbirlerin kalkacağı tarih itibarıyla dava ve duruşma takviminin sıkışmaması amacıyla hâkim ve savcılarımızın uhdelerinde bulunan dosyaları evlerinde incelemek, notlamak ve eksikliklerini gidermek suretiyle tekemmül ettirmelerine,

-COVID-19 salgınının yayılmasını önlemek amacıyla alınan zorunlu tedbirler nedeniyle geçilen esnek çalışma yönteminin hiçbir şekilde bir tatil veya işlerin durdurulmasını gerektirecek bir dönem olmadığını bilmesine ve çalışmaların bu bilinçle yürütülmesine,

...

Karar verilmiştir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu;

i. 65 yaş üstü kişilerin sokağa çıkmalarının yasaklanmasının hukuka aykırı olduğunu öne sürmüştür. Söz konusu tedbir sebebiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, çalışma hakkının ve seyahat özgürlüğünün Anayasa'daki güvencecelere aykırı olarak ve ölçüsüz bir biçimde sınırlandığını iddia etmiştir. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'ya göre ancak hâkim kararıyla sınırlanabileceğini belirtmiştir. Anayasa'nın 23. maddesi uyarınca seyahat özgürlüğünün ancak bir suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla ve kanunla sınırlanabileceğini ifade etmiştir. Çalışma hakkının ise sınırlanması mümkün olmayan haklardan olduğunu değerlendirmiştir.

ii. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin ancak seferberlik hâlinde ve olağanüstü hâlde durdurulabileceğine işaret etmiş, buna karşılık sokağa çıkma yasağının ilan edildiği tarihte seferberlik hâlinin ve olağanüstü hâlin bulunmadığını altını çizmiştir. 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda ve 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda yer alan hükümlerin sokağa çıkma yasağının kanuni dayanağını teşkil edemeyeceğini öne sürmüştür. Anayasa'nın 6. maddesi uyarınca hiç kimse veya hiçbir organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetki kullanamayacağını vurgulamıştır. Somut olayda idarenin kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetki kullandığını savunmuştur.

iii. 7226 sayılı Kanun dolayısıyla yargı mercilerinde sürelerin durmuş olması sebebiyle idari yargıda açılacak bir iptal davasından netice alınabileceğinin kuşkulu hâle geldiğini iddia etmiştir. Bu sebeple sonuçsuz kalacağı açık olan olağan başvuru yoluna müracaat edilmesinin bir anlamının bulunmadığını ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

20. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un *"Bireysel başvuru hakkı"* kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmiş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

22. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (*Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt*, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

23. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir başvuru yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (*Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt*, § 17).

24. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmesi gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlali tespit ederek ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece teoride kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir (*Fatma Yıldırım*, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39). Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir yolun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz (*Sait Orçan*, B. No: 2016/29085, 19/7/2017, § 36).

25. Başvurucu, İçişleri Bakanlığınca 65 yaş üstü kişilere yönelik olarak ilan edilen sokağa çıkma yasağının kanuni dayanağının bulunmadığını ve Anayasa'da güvence altına alınan bazı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Bu durumda söz konusu iddiayı tartışmaya ve varsa ihlal tespiti yapmaya elverişli, etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

26. 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesi uyarınca idari işlemlere karşı idari yargıda iptal davası açılabilir. İçişleri Bakanlığınca çıkarılan genelgenin bir idari işlem olduğu

hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla İçişleri Bakanlığının anılan genelgesine karşı idari yargıda iptal davası açılması mümkündür. Öte yandan idari yargıda açılacak bir iptal davasında idari mahkemenin söz konusu genelgenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığını inceleme yetkisini haiz olduğu açıktır. Bu itibarla idari yargıda açılacak iptal davasının sokağa çıkma yasağının başvurusunun anayasal haklarına müdahale teşkil edip etmediğini ve bu müdahalenin bir ihlale yol açıp açmadığını özü itibarıyla tespiti elverişli bir yol olduğu anlaşılmaktadır.

27. Bununla birlikte bir yolun etkililiğinin tek ölçütü ihlal tespiti yapma ve giderim sağlama kapasitesini haiz olması değildir. Bunun yanında söz konusu başvuru yolunun somut olaydaki durumun hassasiyetine uygun olarak makul bir süratte ilgilinin talebini karara bağlama potansiyeline sahip olması da gerekir. Kuşkusuz ki makul sürenin ne kadar olacağı her somut olayın kendi koşulları içinde, dava konusu hakkın niteliği de dikkate alınarak belirlenir. Bu bağlamda haktan yararlanılmasını imkânsız hâle getirecek veya söz konusu davanın açılmasını anlamsız kılacak, verilecek muhtemel bir iptal kararının sonuçsuz kalmasına yol açacak bir süreden sonra karar verilmesi söz konusu mekanizmanın etkisiz olmasına yol açabilecektir.

28. Sokağa çıkma yasağı birçok hak ve özgürlüğü etkileme potansiyeli bulunan bir idari işlem türüdür. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı da dâhil olmak üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil etmesi söz konusu olabilecek bir idari işlemin hukukiliğinin denetlendiği bir yargısal mekanizmanın durumun hassasiyetine uygun olarak hızlı bir şekilde işlemesi ve böyle bir davaya konu uyumsuzluğun ivedi bir biçimde karara bağlanması beklenir.

29. Şu hâlde idari yargıda açılan iptal davasının söz konusu hakkın niteliğinin gerektirdiği bir hızda işleme kapasitesini haiz olup olmadığı incelenmelidir. 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinde idari işlemlere karşı açılan davalarda davacıya, işlemin yürütmesinin durdurulmasını talep etme hakkı tanınmış ve idari mahkemeye de bunu karara bağlama ödevi yüklenmiştir. Söz konusu maddenin (2) numaralı fıkrasında, idari mahkemenin davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebileceği belirtilmiştir. Anılan Kanun'un 16. maddesine göre idarenin savunma süresi otuz gündür (bkz. § 12).

30. İdarenin savunma yapmasının veya savunma için idareye tanınan sürenin geçmesinin beklenmesinin yürütmenin durdurulması isteminin karara bağlanması sürecini bir miktar uzatacağı açıktır. Bu durum, sokağa çıkma yasağına ilişkin kararın hukukiliğinin incelenmesini ve yürütmesinin durdurulması isteğinin karara bağlanmasını geciktirebilir. Ancak başvuru, savunma süresinin kısaltılması ve hatta memur eliyle tebligat yapılması talebinde bulunma imkânına sahiptir. Nitekim 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesi gözetildiğinde idari mahkemenin savunma süresinin kısaltılması, memur eliyle tebligat ve idarenin savunması gelinceye veya idareye tanınan süre doluncaya kadar olmak üzere idari işlemin yürütmesini geçici olarak durdurma yetkilerini haiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla başvurusunun sokağa çıkma yasağının bir kere uygulanmakla tükenen işlemlerden olduğunu ileri sürerek idarenin savunmasının beklenmeden yürütmenin durdurulması isteğinin karara bağlanması talebinde bulunması da olanaklıdır. Buna göre sokağa çıkma yasağına karşı açılacak bir iptal davasında yasağın durdurulmasına, durumun gerektirdiği süratte karar verilmesine imkân tanıyan yasal düzenlemeler mevcuttur. Bu itibarla ilgili yargı mercilerinin anılan hükümler yoluyla yasağın uygulandığı süreç içinde hukukilik denetimi yapmaları mümkündür. Somut olayda aksi sonuca ulaşılmasına neden

olacak hiçbir veri başvuru tarafından ortaya konulamamıştır. Anayasa Mahkemesinin teorik düzeyde makul süratte karar verme kapasitesini haiz olan bu hak arama yolunun fiilen etkili işlemeyeceği kanaatine ulaşmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

31. İkinci olarak COVID-19 virüsünün yayılmasının önlenmesi amacıyla yargı mercilerine yönelik olarak alınan tedbirler nedeniyle idari yargıda açılacak bir iptal davasının sonuçsuz kalıp kalmayacağı incelenmelidir.

32. 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile idari yargı da dâhil olmak üzere mahkemelerde dava açma sürelerinin 13/3/2020 tarihinden 30/4/2020 tarihine kadar durması öngörülmüş, sürelerin duracağı son tarih daha sonra Cumhurbaşkanlığı tarafından aynı fıkroda tanınan yetkiye istinaden 15/6/2020 olarak tespit edilmiştir. Dava açma sürelerinin durmasına ek olarak durma süresinde duruşmaların ve müzakerelerin ertelenmesi de dâhil olmak üzere gereken tedbirlerin alınması hususunda HSK'ya yetki tanınmıştır. HSK anılan yetkisini kullanarak idari yargıda görülen davalardakiler de dâhil olmak üzere duruşma, müzakere ve keşiflerin söz konusu durma tarihine kadar ertelenmesine karar vermiştir (bkz. § 16). Bununla birlikte HSK'nın aynı kararında yürütmenin durdurulması istemleri ile ivedi sayılacak diğer iş ve işlemler ertelenmenin kapsamı dışında tutulmuştur. Anılan kararda; erteleme süresince hâkim ve savcılarının mümkün olduğunca uzaktan çalışma, dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemlerini takip etmeleri ve işlerini bu şekilde yürütmeleri gerektiği belirtilmiştir. HSK kararında ayrıca risk grubunda bulunmaları sebebiyle idari izinli sayılanların baktığı mahkeme ve işler için komisyon başkanları ile Cumhuriyet başsavcılarını tarafından nöbetçi hâkim ve Cumhuriyet savcısı belirleneceği ifade edilmiştir. HSK 30/4/2020 tarihli kararında ise 30/3/2020 tarihli kararın aynen geçerli olduğunu vurgulamış, ayrıca COVID-19 salgınının yayılmasını önlemek amacıyla alınan zorunlu tedbirlerin tatil veya işlerin durdurulması anlamına gelmediğini açıklığa kavuşturmuştur (bkz. § 17).

33. Görüldüğü üzere COVID-19 salgınının yayılmasını önlemek amacıyla yargı hizmetlerinin belli ölçüde yavaşlatılmasına ve bu hizmetlerin farklı çalışma modelleri izlenerek yürütülmesine yönelik birtakım tedbirler alınmış ise de yargılamaya faaliyetlerinin tamamen durdurulması söz konusu olmamıştır. HSK kararlarında, yürütmenin durdurulması istekleri gibi acil nitelikteki işlerin incelenmesinin ve karara bağlanmasının erteleme tedbirinin kapsamı dışında olduğu açık bir biçimde vurgulanmıştır. Dolayısıyla idari yargıda açılacak davadaki yürütmenin durdurulması isteminin incelenmesinin ve karara bağlanmasının COVID-19 salgını nedeniyle alınan tedbirler dolayısıyla erteleneceği düşüncesinin kanuni bir temeli bulunmamaktadır. Ayrıca başvuru yukarıda sözü edilen mevzuata rağmen uygulamada yürütmenin durdurulması isteğinin karara bağlanmasının geciktiğini ve bu gecikmenin yaygın bir pratiğe dönüştüğünü de gösterememiştir. Bu durumda sokağa çıkma yasağına karşı açılacak bir davadaki yürütmenin durdurulması isteğinin karara bağlanmasının gecikeceğinin söylenmesinin varsayımsal çıkarımdan öte bir anlamı olmayacaktır.

34. Sonuç olarak 65 yaş üstü kişilerin sokağa çıkmalarının yasaklanmasına ilişkin işleme karşı idari yargıda açılacak tam yargı davasının başvurusunun sokağa çıkma yasağının durdurulması talebini makul bir süratte karara bağlama potansiyelini bünyesinde barındıran etkili bir başvuru yolu olduğu kanaatine varılmıştır. Öte yandan idari mahkemenin idarenin savunma süresinin kısaltılması, memur eliyle tebligat yapılması veya yürütmenin durdurulması isteğinin geçici olarak kabul edilmesi araçlarını kullanmak suretiyle yürütmenin durdurulması isteğini, durumun hassasiyetinin gerektirdiği özen içinde ve makul bir sürede

karara bağlamaması ve bu durumun söz konusu davada verilecek kararın sonuçsuz kalması riskini doğurması söz konusu olduğunda idari yargıdaki davanın fiilen etkisiz hâle geldiği değerlendirilerek sonuçlanması beklenmeden Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabileceğinin de vurgulanması gerekir.

35. Somut olayda ise başvuru, idari yargıda iptal davası açma ve bu davada yürütmenin durdurulması isteğinde bulunma yoluna başvurmadan, idari yargının başvuru ihlal iddiasını değerlendirmesine ve -varsa- ihlali gidermesine fırsat tanımadan doğrudan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Bu hâlde idari yargı yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun *ikincil niteliği* ile bağdaşmayacağı sonucuna varılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun *başvuru yollarının tüketilmemiş olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun *başvuru yollarının tüketilmemiş olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde BIRAKILMASINA 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ